

ВОЛОДИМИР
ПАНЧЕНКО

ЕБО
ЛЕВКА
МАЦІЄВИЧА

нарис

КИЇВ

Університетське
видавництво
ПУЛЬСАРИ

2009

ББК 39г(4УКР)
П16

Левко Макарович Мацієвич (1877–1910) — талановитий конструктор морських кораблів, авіатор та громадський діяч, який прожив коротке, але яскраве, насичене життя.

З ідеологічних мотивів ім'я Л. Мацієвича тривалий час замовчувалось, у т. ч. й на його батьківщині, у містечку Олександрівка на Кіровоградщині. І цей нарис — одна з перших спроб повернути з історичного забуття ім'я славного сина України.

Упорядник ілюстрацій —
Василь БІЛОШАПКА, краєзнавець

На обкладинці використано
картину *Федора ЛАГНА* “Левко Мацієвич”

*Видано за сприяння громадської організації
“Земляцтво Олександрівщини”*

ISBN 978-966-2171-58-7

© Панченко В. Є., 2009
© Білошапка В. В., упорядкування
ілюстрацій, 2009
© Університетське видавництво
ПУЛЬСАРИ, 2009

Герой цього нарису Лев (Левко) Макарович Мацієвич (1877–1910) — унікальна постать в історії вітчизняної інженерної думки, конструктор авіаносця, один із найпопулярніших у Росії авіаторів початку XX ст. Проте доля розпорядилася, щоб ім'я Мацієвича було вписано також і в українську політичну історію. 11 лютого (за н. ст.) 1900 року Левко Мацієвич разом із Дмитром Антоновичем, Михайлом Русовим та Боніфатієм Камінським створив у Харкові Революційну Українську Партію — “першу українську політичну партію всенационального типу, яка об'єднувала в своїх рядах наддніпрянську і наддністрянську молодь” (Марко Антонович)¹. Якби не трагічна загибель восени 1910 р. під час показових польотів на Комендантському полі в Петербурзі, Левко Мацієвич, поза всяким сумнівом, був би серед провідників Української Народної Республіки, якій так би знадобились його авторитет, цілеспрямованість і вміння доводити розпочату справу до логічного завершення...

МРІЙНИК З ОЛЕКСАНДРІВКИ

Перші дев'ять років життя Левка Макаровича Мацієвича минули в містечку Олександрівка Чигиринського повіту Київської губернії (нині — райцентр Кіровоградської області). На центральній вулиці Олександрівки й досі стоїть будинок, що належав колись бухгалтеру місцевого цукрового заводу Макару Мацієвичу,— то і є “колиска” славетного корабельного інженера й авіатора.

Левко з'явився на світ 1 січня 1877 року. Олександрівка в ту пору переживала економічне піднесення: щойно тут проклали залізницю, відкрили станцію, якій дали назву “Фундукліївка”,— звісно, на честь Івана Івановича Фундуклія, київського цивільного губернатора. До Олександрівки губернатор мав сентимент, причому не тільки тому, що в цих краях були його маєтності. Фундуклія серйозно цікавила

історія цієї — південної — частини Київщини. У 1848 р. він навіть видав археологічну працю “Обозрение могил, валов и городищ Киевской губернии”, написану, щоправда, не без допомоги Міхала Грабовського — польського письменника, який до 1862 р. жив у своєму маєтку на березі Тясмина в Олександрівці.

Левко Мацієвич ще міг бачити той дивний своєю архітектурною вигадливістю палац Грабовського. Можливо, йому навіть доводилося чути про гостей, які відвідували письменника в 1840–1850-ті роки, — молодого історика й прозаїка Пантелеймона Куліша, автора поеми “Канівський замок” Северина Гощинського, художника Левка Жемчужникова... За деякими свідченнями, бував у Міхала Грабовського й Тарас Шевченко.

Якщо ж заглибитися в історію XVII ст., то з’ясується, що чимало земель і сіл поряд з Олександрівкою належало Богдану Хмельницькому! А в сусідньому з містечком селі Бірки було щось на зразок його резиденції...

Втім, усе то були справи давно минулих днів. Тепер, на початку 1880-х років, коли Левко ще тільки спинався на ноги, центром життя містечка був цукровий завод. Орендував його торговий дім Яхненків — Симиренка. Підприємство реконструювали й технологічно оновили. Власникам воно приносило гарні прибутки, а місцевий люд отримувач робочі місця.

Колорит олександрівського повсякдення значною мірою визначався тим, що в складі населення містечка переважали євреї (наприкінці XIX ст., у 1897 р., кількість їх становила 74 %)². Це означало, що Олександрівка активно займалася ремеслами й торгувала. Проте й українська стихія була сильна. І хоч у домівці бухгалтера Мацієвича розмовляли російською мовою, усе ж звичаєва й мовна культура на півдні тодішньої Київщини була переважно українською. Кирило-мефодіївець Олександр Тулуб, який учителював у сусідньому з Олександрівкою Златополі, свідчив, що “мова їх (місцевих жителів.— В. П.) — малоросійська, ...і досить чиста”³. Левкове ж дитинство, зрозуміла річ, не було замкнуте в стінах батьківського будинку, — він дихав олександрівським повітрям на повні груди.

Родовід Мацієвичів ще належить дослідити. Декого з біографів спокушає можливість пов’язати його з постаттю бунтівного митрополита Тобольського і всього Сибіру Арсенія Мацієвича, який у 1744 р. — єдиний з-поміж членів Синоду! — відмовився скласти присягу, в тексті

якої найвищим суддею в церковних справах називався цар. Інші вказують на козацьке коріння роду. Достеменно ж відомо лише те, що батько Левка, Макар Дмитрович Мацієвич, мав дворянське звання і що службова його кар'єра невідривна від історії цукрової промисловості на українських землях. Творили її Терешенки, Яхненки, Симиренки, яким належали заводи в різних губерніях.

Бухгалтер Мацієвич мав репутацію людини сильної волі, ясного розуму, неабиякої працездатності. Зовні стриманий і суворий, він був надійним керманічем для своєї великої родини, в якій росло дев'ятеро дітей. Усіх їх Макар Дмитрович і його дружина Тетяна Федорівна (походженням вона була зі священницької родини з Київщини) зуміли вивести “в люди”, створивши належні умови для здобуття освіти й самореалізації. Змалку цьому сприяла домашня атмосфера, той сімейний ЛАД, який є невидимим педагогом, здатним формувати яскраві характери.

Левко чимало успадкував від своїх батьків. Як і батько, він відзначатиметься сильною волею, цілеспрямованістю, величезною працездатністю, чесністю, здоровим практичним розумом. Його діловитість і енергія здаватимуться чимось винятковим “у країні обломовщини” (як писалося після трагічної загибелі Мацієвича у присвяченому йому збірнику).

Інтерес до техніки у Левка виявився ще в дитинстві. Він приходив до батька на завод — і перед його очима поставало *життя машин*, яке не могло не вражати своєю таємничістю, незбагненою злагодженістю механізмів. Він придивлявся до машин, допитувався старших про те, як вони працюють, а вдома й сам брався за моделювання перших своїх пристроїв.

Основ грамоти Левка навчила його мати. Виховання дітей стало покликанням Тетяни Федорівни — вона виявилася неабияким педагогом. Проте настав час, коли потрібно було давати синові гімназійну освіту. До вступу в гімназію Левка готував репетитор Знаменський. Акцизний наглядач на цукровому заводі князя Щербатова біля Лебедина, він свого часу служив інспектором народних училищ, себто — на учительській ниві не був людиною випадковою. Уроки Знаменського Левкові запам'яталися: вони були цікаві, пробуджували жадобу знань, розвивали навик самостійного їх здобування.

А потім його, дев'ятирічного, відвезли до Києва і віддали на навчання в третю чоловічу гімназію, розташовану на Подолі. Тут Левко

Мацієвич провів наступні свої дев'ять літ (1886–1895 рр.). Здібності він мав блискучі, потяг до знань — невичерпний. Проте гімназія розчарувала Левка. Він вважався одним із кращих учнів, отримував похвальні листи, а все ж хлопця тягло до самостійних занять тим, що захоплювало по-справжньому. Мацієвич відкрив для себе природознавство і прикладні науки. Зайнявся фотографією. У шостому класі захопився хімією — і взявся проводити досліди, влаштувавши в своїй кімнаті маленьку домашню лабораторію.

Ще однією пристрастю гімназиста були книги. Автор нарису про Л. Мацієвича, який, вочевидь, був знайомий із ним самим, згадував про цю пристрасть так: “Спочатку Майн Рід і Купер, потім Жюль Верн, який умів вражати й захоплювати уяву своїми фантастичними повістями, часто наштовхуючи допитливого читача на шлях наукової творчості — чи, принаймні,— наукових мрійнь. Потім сюди додалися російські класики, поступово витіснивши фантастику романтичних пігод. Незабаром поруч із класиками й книгами з природознавства з'явилися фантастичні романи з соціальними утопіями. Втім, соціальний елемент у цих романах привертав увагу Мацієвича менше, ніж фантастика технічних чудес і гіпотез”⁴.

Із київської гімназії Левко Мацієвич вийшов 18-річним юнаком, який уже добре уявляв свою життєву перспективу. Він вступив до Харківського технологічного інституту, на механічне відділення.

У Харкові його захопила стихія громадської діяльності. Левку стало зрозуміло, що опанування спеціальністю інженера — не єдине, що є смыслом його життя.

В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ

Навесні 1897 р. з ініціативи студента Харківського університету Дмитра Антоновича, сина відомого київського професора-історика Володимира Антоновича, було створено Харківську Українську Студентську громаду. Ідейним предтечею Студентської громади було Братство тарасівців — організація, що постала 1891 р. Своєю метою “тарасівці” проголосили “визволення нації”, дистанціюючись від старого “українофільства” з його культурництвом і любов'ю до “етнографії”. (Ця колізія “батьків” і “дітей” відбилась у відомому оповіданні Михайла Коцюбинського “Хо”, автор якої також був серед засновників Братства тарасівців.) Програму “Братства” у 1893 р. опублікував

львівський журнал “Правда”. “Ми, яко космофіли, що любимо всіх людей і бажаємо усій людськості однаково добра й широкої волі, повинні бути націоналами”,— маніфестували “тарасівці”. “Братство” виступало за “повну автономію всіх народів” і за федеративний устрій Росії. Що ж до соціальних питань, то ідеалом проголошувався “лад, у якому немає місця ні панові, ні мужикові”.

Харківська Студентська громада, по суті, підхоплювала програмові цілі “тарасівців”. Вона так само декларувала свій рух як *український*, а не *українофільський*. Характерною є назва реферату, виголошеного Д. Антоновичем на одному з перших зібрань Студентської громади,— “Українофільство й Українство”. Віддаючи шану “батькам”, “діти” робили акцент на політичних завданнях. “Ми, як діти України, як сини свого народу, є націоналами і передусім дбаємо про те, щоб дати своєму народові волю національну”,— писалось у відозві, розмноженій на гектографії й поширеній серед жителів Харкова. Студенти-громадівці виступали за конституційний устрій і федерацію народів Росії. Що ж до “справ соціальних”, то за орієнтир було обрано соціал-демократичну програму, яка у поки що не дуже ясних формулах передбачала утвердження принципу соціальної рівності.

Левко Мацієвич брав участь у діяльності Студентської громади фактично від самих початків її існування. Його політичний і психологічний портрет тієї пори знаходимо в спогадах Юрія Колларда (1875–1961), одного із засновників Студентської громади, в часи УНР — міністра транспорту. За його свідченням, переломним для Мацієвича був 1898 р. Навчаючись у Харківському технологічному інституті, він часто бував у своїх батьків, які в ту пору жили в селі Олександрівці біля станції Віри на Харківщині, де “старий Мацієвич був управителем маєтку” (як бачимо, знову в біографії нашого героя з’являється Олександрівка, тільки тепер уже інша). За 3–4 версти від Олександрівки була цукроварня, серед службовців якої траплялися люди, не байдужі до українського руху. “Левко в справах господарських часто приїздив до цукроварні,— пише Ю. Коллард,— і ми з ним там часто зустрічались. Він дізнався, що лагодиться русско-малоросійська вистава й дуже тим зацікавився. Сам Левко і дві його старші сестри взяли участь у виставі і почали часто бувати на цукроварні на пробах. Левко забігав до мене на помешкання і з першого разу був дуже здивований, коли побачив так багато українських книжок (Ю. Коллард виконував у Студентській громаді обов’язки бібліотекаря.— В. П.).

Він не знав і ніколи не гадав, що є якась українська література. Дома у них говорили російською, а по-українському ніхто з них тоді говорити не вмів. Я його поінформував про український рух, його напрямки, завдання і т. інше. Все це страшенно зацікавило Левка Мацієвича, і він став усе частіше до мене заїздити й просити до себе. За літо (1898 р.— *В. П.*) він перечитав багацько українських книжок і став уже досить добре володіти українською мовою. Після проб дуже часто уряджувався товариський чай, при якому розмови переходили на українські теми”.

Театральні вистави, про які йдеться у цьому спогаді, були однією з форм діяльності “Громади”: аматорські театральні й культурно-просвітні гуртки незабаром ставали, по суті, політичними українськими організаціями. Тодішній український театр (надто ж спектаклі, у яких оживав історичний матеріал) загалом відігравав неабияку роль у пробудженні національної свідомості серед молоді. Ю. Коллард у цьому зв’язку із вдячністю згадує імена М. Кропивницького, М. Старицького, М. Садовського...

Інтерес Левка Мацієвича до діяльності Студентської громади, як бачимо, також був пов’язаний із захопленням театральною справою. В олександрівській домівці Мацієвичів влаштовувалися приватні літературно-музичні вечори, в яких брали участь і Левкові сестри (вони теж навчалися в Харкові; одна із сестер здобула фах стоматолога, і її лікарський кабінет у Харкові не раз слугував місцем зустрічей “громадян”). Бував у Мацієвичів і бандурист Гнат Хоткевич, згодом більше відомий як драматург і прозаїк. До кола найближчих друзів Левка Мацієвича належав також студент технологічного інституту Олександр Коваленко — майбутній інженер-механік, який 1905 р. служитиме на панцернику “Потьомкін” і братиме участь у відомому повстанні.

Літо 1898 р. було, отже, для Левка Мацієвича рубежем у його громадянському становленні. “Це літо вирішило напрямком Левка,— писав Ю. Коллард,— він став уже свідомим українцем, а по приїзді до Харкова зараз же вступив до “Української Студентської громади”, де весь час був одним з найдіяльніших членів, а його родина зробилась осередком українського молодого товариства в Харкові. З двох старших Левкових сестер — Мелітини та Олександри, а згодом і молодшої — Шури, трьох Максимовичівен, Марусі Кучерявенкової та Безкровної склалася, так би мовити, й жіноча організація”.

Згадка про “трьох Максимовичівен” варта окремого коментаря, оскільки серед сестер, вочевидь, була й Людмила Максимович, у заміжжі — Гольдмерштейн. Її чоловік Лев Гольдмерштейн — “вихрест із Ромен”, як його назвав Ю. Коллард,— навчався разом із Л. Мацієвичем у технологічному інституті, проте, на відміну від багатьох своїх ровесників, волів лишитися осторонь від громадської діяльності. Людмила ж 1908 р. жила у Швейцарії, де в неї зав’язався роман із Володимиром Винниченком, одним із лідерів української соціал-демократії. У листах Л. Гольдмерштейн до В. Винниченка трапляються згадки про Л. Мацієвича як про їхнього спільного знайомого⁵.

Останні два роки XIX ст. ознаменувалися стрімкою активізацією студентського революційного руху в Росії. Саме слово “студент” сприймалося мало не як синонім слова “революціонер”. Страйкарі вимагали академічних свобод, зокрема — скасування в університетах та інститутах інспектури, що здійснювала стосовно студентства функції політичної поліції. У лютому 1899 р. почалися т. зв. всеросійські студентські “розрухи”. Навесні застрайкували й усі три вищі навчальні заклади в Харкові (технологічний інститут, університет і ветеринарний інститут). Уряд відповів репресіями: студентів звільнили з навчальних закладів, і тепер, щоб продовжити навчання, вони мали пройти жорстку процедуру поновлення. А бунтарів за розпорядженням щойно призначеного міністра освіти генерала (!) Ванновського відправляли служити до війська.

Репресії не могли не призвести до подальшої радикалізації революційного руху. Студентство згуртовувалося, проводило свої з’їзди. Левко Мацієвич також із головою занурився в боротьбу. Саме йому випало займатися виданням документів II студентського з’їзду: з цією метою довелося навіть виїздити за кордон, у Львів, де й було надруковано відозву та ухвалені з’їздом постанови.

На ту саму пору припадає і знайомство Л. Мацієвича з діячами київської “Громади” — Старицькими, Лисенками, Косачами, професором Володимиром Антоновичем, донькою М. Драгоманова, а також юним Максимом Рильським, який тоді мешкав у Антоновичів...

І ось настав 1900 р. Левко Мацієвич уже мав надійну репутацію одного зі студентських лідерів, вольової людини чітких переконань і “гарного товариша” (як писав про нього згодом професор С. Зернов, директор технологічного інституту під час студентських “розрух”). Тож цілком закономірно, що саме йому — разом із Дмитром Антоновичем,

Михайлом Русовим, Боніфатієм Камінським, Олександром Коваленком, Юрієм Коллардом, Борисом Мартосом — випало створювати Революційну Українську партію.

Значний вплив на її ідеологію мав Микола Міхновський, який був дуже популярний серед харківського студентства. 19 лютого 1900 року, виступаючи з промовою на Шевченківському святі, він висунув цілком радикальні гасла. Міхновський допускав навіть, що боротьба за права українського народу може бути збройною. Його геополітична візія майбутньої України визначалась етнічними кордонами земель: “Ми хочемо: ‘Єдиної, нероздільної, самостійної України від гір Карпатських аж по Кубань-річку’”. Трохи згодом — у 1905 р. — схожа візія з’явиться і в пролозі до поеми Івана Франка “Мойсей” (“Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом...”, — такою, від Карпат до Кавказу, бачилася поетові Україна).

“Блискавкою вдарила по нас та промова, — згадував Ю. Коллард. — Всі були наче перелякані несподіванкою й на дві-три секунди в кімнаті настала мертва тиша, але скоро розляглися гучні оплески. Всі були в якомусь екстазі”. Серед тих, хто аплодував Миколі Міхновському, був і Левко Мацієвич.

Характерно, що першим друкованим виданням РУП стала саме брошура Міхновського “Самостійна Україна”, в якій про державність України йшлося як про політичну мету. І хоч згодом у РУП з’явилися різні політичні течії, що, зрештою, 1905 р. призвело до її ліквідації і появи нових партій (зокрема — Української соціал-демократичної робітничої партії), Левко Мацієвич залишався прихильником Міхновського.

Між іншим, РУП підтримувала зв’язки з однодумцями із Західної України. Зберігся лист Левка Мацієвича до відомого діяча західноукраїнської Радикальної партії А. Крушельницького, в якому він пише: “Ми устроювали роковини Шевченка, де нова революційна партія виголосила перед представниками громад різних міст своє profession de foi” (Мацієвич Л. Лист до А. Крушельницького від 10.III.1900 р. // ЦДІА України у Львові. — Ф. 361. — Оп. I. — Спр. 107.).

КОРАБЕЛЬНИЙ ІНЖЕНЕР

Активна участь у політичному русі спричинила вимушену перерву в навчанні. Харківський технологічний інститут Левко Мацієвич зміг закінчити тільки в 1901 р., представивши проект комерційного паро-

плава. Професор С. Зернов згодом, мовби вибачаючись, писав, що Л. Мацієвич “постраждав” за інших: мовляв, керівні ролі належали не йому, проте Мацієвич як “гарний товариш” почував себе відповідальним за “всі наслідки спільних рішень”. Писалося це в 1910 р. для збірника пам’яті щойно загиблого авіатора, тож колишнього директора технологічного інституту можна зрозуміти. Спогади близьких друзів Левка свідчать про інше: він був однією з центральних постатей у РУП. 19 лютого 1901 року, згідно з постановою Особливої наради, за Л. Мацієвичем було “встановлено нагляд поліції на один рік у Севастополі”⁶. Інакше й не могло бути: “всевидящее” око російського самодержавства пильно стежило за будь-якими виявами вільнодумства, надто ж якщо воно загрожувало цілісності “єдиної і неделимої” імперії.

Випробування тільки мобілізували волю Л. Мацієвича — такий це був характер. Навіть перерва в навчанні була використана ним для поповнення практичних знань і навичок: плавав на суднах, працював у Севастопольському порту на будівництві військових кораблів. Захистивши дипломний проект, корабельний інженер Мацієвич знову повернувся в Севастополь, де влаштувався на роботу в порту по вільному найму. А водночас і далі займався громадськими справами. Борис Познанський згадував, як у січні 1902 р. до нього прийшов молоденький корабельний інженер порадитися щодо підготовки до Шевченківського вечора. Познанському запам’яталося, що гість тримався сором’язливо і був схожим не так на інженера, як на провінційного студента. І ще — кілька портретних штрихів: “зовсім дитяче обличчя”, голубі очі, що випромінювали енергію, світлий, наче льняний, чуб... Левко переконував Познанського, що той повинен виголосити реферат про Шевченка, і Борис таки погодився.

Літературно-мистецький вечір відбувся з неабияким успіхом. У будинку Севастопольського міського зібрання прочитали нарис історика Олександри Єфименко про Тараса Шевченка, показали “живу картину” “Садок вишневий біля хати”, бандурист Гнат Хоткевич співав народні пісні й думи. Звучала музика Миколи Лисенка, хор Севастопольського народного театру виконав композицію “Закувала та сива зозуля” Петра Ніщинського, читали вірші Тараса Шевченка... А завершилося все апофеозом Шевченкові. Всі були в українському вбранні, Левко Мацієвич також змінив офіцерську форму на сині

шаровари й вишиванку. Познанський пише, що саме він, Мацієвич, “створив цей вечір”.

А “патронесою” вчора була якась “пані N” (до речі — родичка Євгена Гребінки). Левко Мацієвич був у її домі репетитором, і, як згадує Б. Познанський, зітхав за однією з доньок. Проте роман не склався: щось було в цій родині таке, що, зрештою, відштовхнуло Левка від неї.

У жовтні 1902 р. Л. Мацієвич подав і захистив проект броненосного крейсера в морському інженерному училищі імені імператора Миколи I в Кронштадті — й був зарахований на службу по морському міністерству в корпус корабельних інженерів. А ще через якийсь час вступив до Морської академії. Навчався спочатку як “штатний слухач”, проте 22 листопада 1904 року, через хворобу, Мацієвича за його бажанням відрадили в Севастополь, зберігши за ним право скласти після повернення перехідні екзамени.

Кар’єра його досить стрімка: у липні 1903 р. Мацієвич служив старшим помічником будівельника броненосця “Іоанн Златоуст”, розробляв усі розрахунки для будівництва цього судна. Нерідко йому доводилося виконувати також обов’язки будівельника. Перелік інженерних ідей і проектів Левка Макаровича не може не вражати. Працюючи в Севастопольському порту, він проектує панцирний крейсер, системи протиторпедного захисту кораблів, підводні човни, бере участь у будівництві крейсера “Кагул” та панцирника “Іоанн Златоуст”. А чого варте розроблення ідеї першого у світі авіаносця на 25 літаків!

Проте Левко Мацієвич встигав займатися ще й громадськими справами, підтримував зв’язки з друзями-українцями. Збереглося кілька листів, відправлених ним із Севастополя у Чернігів, Михайлові Коцюбинському. Датовані вони серпнем 1904 р. Письменника цікавили книжки про Крим — і капітан, відклавши інженерні справи, йшов до Морської бібліотеки, щоб пошукати там для Коцюбинського дослідження з історії півострова, легенди, путівники, описи Південного берега, його кліматичних та зоологічних особливостей’...

У травні 1905 р. Левко Мацієвича відряджають за кордон для ознайомлення з практикою суднобудування. А в жовтні 1906-го, після завершення навчання в Морській академії, його залишають у Петербурзі як фахівця з будівництва підводних човнів. На навчальному судні “Хабаровськ” Мацієвич проходить курс підводного плавання,

а влітку наступного року знову їде в закордонне відрядження,— тепер уже в Німеччину, де йому належало спостерігати за будівництвом підводних човнів “Короп”, “Карась” і “Камбала”.

У 1907–1908 рр. Л. Мацієвич працює у креслярській кораблебудівельного відділу Морського технічного комітету. Можна подивуватися його енергії і вмінню розподілити час серед численних обов’язків. “Мацієвичу доводилося безперервно читати, писати, складати проекти й кошториси, виконувати суто канцелярську роботу складної звітності,— писав автор нарису про нього,— і в той же час стежити за розвитком техніки й науки за іноземними посібниками та джерелами”⁸. Виконуючи сотні справ, Левко Мацієвич знаходив ще й можливість — ніби між іншим! — брати участь у конкурсах, які влаштовувало Морське міністерство, і вигравати. Його проекти противітряних загород, підводних човнів визнавалися кращими, відзначалися грошовими винагородами.

І все ж перспектива роботи у Морському відомстві Л. Мацієвича не влаштовувала, оскільки пристосовуватися до заведених тут бюрократичних порядків, які зовсім не узгоджувалися з інтересами відродження флоту, йому заважали професіоналізм і принципи. Розходження з корпоративними інтересами “згуртованої більшості” в Морському відомстві, що виявилися зокрема під час прийому панцирника “Іоанн Златоуст” та будівництва підводних човнів, змусили Мацієвича переключитися на повітроплавання. Ця сфера ще не була “забруднена”, в ній його приваблювали новизна, можливість відкриттів і оптимального застосування своїх сил.

ПОКЛИК НЕБА

Початок XX ст. узагалі був часом стрімкого захоплення повітроплаванням. Мацієвич знаходить себе і в цій справі. Активні заняття питаннями повітроплавання почалися для нього в 1908 р. Він мріє про будівництво морського аероплана, який би міг здійснитися в повітря з корми військового судна, а в разі необхідності — навіть пливати по воді! Інженера Мацієвича залучають до роботи в складі особливого комітету, який займається удосконаленням військового флоту. А в березні 1910-го Левко Макарович їде до Парижа закуповувати для Росії перші “Фармани” і заодно — вчитися літати. Жандармське око і зараз стежить за ним: шеф жандармів П. Курлов оперативно

повідомив морського міністра С. Воеводіна, що Мацієвич — особа неблагонадійна, причетна “до однієї з найсерйозніших революційних організацій”⁹. Тією “найсерйознішою революційною організацією” була Українська соціал-демократична робітничка партія.

У Франції Левко Мацієвич знайомиться з російським льотчиком Михайлом Єфимовим, з Анрі Фарманом, освоює кілька типів літаків, після чого отримує у французькому аероклубі пілотське посвідчення № 178.

Школою Фармана Мацієвич залишився незадоволений: “Навчання ведеться вкрай недбало, черга польотів не дотримується; летить той, хто або наполегливіше вимагає, або підкупує “професорів”. Через халатне ставлення з боку адміністрації до учнів вони по три, чотири місяці сидять без роботи, перш ніж навчатися літати”¹⁰. Турбувало Левка Макаровича й недбале ставлення до безпеки польотів, велика кількість нещасних випадків, які замовчуються. Сам він був чесний професіонал — і тому не міг терпіти нехлюйства, примітивного “аматорства”, розбазарювання казни під час закупівлі аеропланів за кордоном. На закупівлі чиновники “відмивали” гроші, він це розумів. Насправді ж купувати аероплани можна було за ціною, на 20–25 % нижчою, отож капітан Мацієвич на десяти машинах зекономив понад 30 000 рублів!

Перебуваючи за кордоном, Л. Мацієвич виконував величезний обсяг роботи, причому багато що йому вдавалося ніби “між іншим”. Слухав лекції з питань повітроплавання. Навчився керувати автомобілем і склав водійський іспит. Їздив у Бельгію та Англію знайомитися з новими аеропланами. Не забував і про підводні човни — Морське міністерство також давало йому завдання технічного характеру... Так само “між іншим” навчав літати своїх земляків. На одній із фотографій бачимо його поруч зі славнозвісним атлетом Іваном Заїкіним. Заїкін ніяк не міг опанувати премудрощі польотів — французькі інструктори виявилися для нього кепськими учителями. А капітан Мацієвич зумів усе розтлумачити як слід — і Заїкін таки піднявся у повітря!

Майже піврічне перебування за кордоном закінчилось, і Левко Макарович знову повернувся в Петербург (13 вересня 1910 року). Разом із Михайлом Єфимовим він здійснював перші нічні польоти, працював над пристроєм, який мав рятувати льотчиків під час вимушеної посадки на воду, взявся писати книгу про повітроплавання...

Проте невдовзі сталася трагедія. 24 вересня 1910 року на Комендантському полі в Петербурзі відбувалося Всеросійське свято повітроплавання. Газетна хроніка засвідчила, що свято викликало в північній столиці та за її межами справжній ажіотаж. Деякі репортери називали фантастичні цифри: 175 тисяч глядачів... понад 20 тисяч екіпажів... кілька тисяч охоронців порядку... Люди зібралися, щоб помилуватися польотами, які тоді були неабиякою екзотикою. У всіх на устах — імена першого російського льотчика Михайла Єфимова та капітана Льва Мацієвича. Ними захоплювались, як через півстоліття захоплюватимуться першими космонавтами.

Про Мацієвича казали, що кілька днів тому він піднімав у повітря голову Держдуми Росії Гучкова і прем'єра Столипіна. Згадували про завойовані ним призи, про перші нічні польоти... Серед глядачів була й дружина авіатора Олександра Мацієвич. Вона вже з власного — пасажирського! — досвіду знала, що таке висота, і тепер із затамованим подихом стежила, як “Фарман” її чоловіка робить коло за колом над Комендантським полем. (За свідченнями родичів Левка Мацієвича, Олександра Мацієвич (дівоче прізвище — Пожидаєва) після смерті чоловіка згодом вдруге вийшла заміж і після 1917 р. емігрувала до Франції, де її сліди губляться).

А далі надамо слово людині, якій того дня теж випало бути учасником свята, — Миколі Морозову, славетному народовольцю і вченому. Він знав Л. Мацієвича особисто, за дев'ять днів до біди літав із ним на тому ж таки “Фармані”. Відразу після трагедії М. Морозов написав статтю “Пам'яті авіатора Л. М. Мацієвича”, в якій відчуються гострі переживання автора — біль втрати, велика повага до особистості Левка Макаровича і досада від того, що нічого поправити вже неможливо. “Загинув наш кращий авіатор. Загинув на очах у всіх. Мимоволі хотілось плакати, хотілося запитати: чому саме він, такий чуйний, добрий, енергійний, інтелігентий?..” — ці слова колишнього шлісесьбурзького в'язня звучали як реквієм.

Був ясний осінній вечір, “Фарман” летів рівно, наче плив у небі, і раптом... “Раптом на страшній висоті його аероплан гойднувся вбік, ніби переломився посередині, як метелик, що склав крильця, і, наче листок паперу, почав падати зигзагами просто вниз, а попереду нього все швидше й швидше падала темна постать людини. Це тривало півхвилини, але здавалося вічністю: всією свідомістю відчувалося й розумілося, що Мацієвич летить в обійми смерті, яка жде його внизу,

і що ніяк уже його неможливо врятувати. ...Смерть була миттєвою. Тіло зберегло людську форму, але всі кістки були в ньому поломані на шматки...”¹¹

Капітан Мацієвич став жертвою технічної недосконалості “аероплана № 20”. Під час польоту лопнула розтяжка, дріт заплутав пропелер — і літак стрімко пішов униз. Мацієвич випав із сидіння, до якого не був прикріплений.

Трагедія на Комендантському полі викликала, однак, безліч фантастичних чуток і версій, які проникали навіть на сторінки закордонних видань. В одних ішлося про самогубство на ґрунті нещасливої любові, інші натякали на причетність Л. Мацієвича до таємної терористичної організації, яка начебто поставила капітанові завдання влаштувати аварію, коли в польоті поруч із ним буде П. Столипін, проте авіатору начебто не вистачило духу, після чого йому звеліли самому звести рахунки з життям...

Попрощатися з Мацієвичем прийшов мало не весь Петербург — це видно на фотографіях тієї пори. Над траурною процесією плив дирижабль, нагадуючи всім про справу, якій присвятив себе покійний, про вічну манливість неба... Поховали капітана на Нікольському цвинтарі Олександрівської лаври під звуки артилерійського салюту. Могила потонула в осінніх квітах та вінках... Був серед них і вінок від прем'єра Столипіна.

Проте “всевидающее” око особливу увагу звернуло на інший вінок — від української громади Петербурга. Покладання його ініціював “міщанин міста Полтави” Симон Петлюра, давній приятель Левка Мацієвича... А поет Микола Вороний присвятив “світлій пам'яті Левка Мацієвича, першого українського літуна” вірш “Ікар”. Міф про крилатого юнака, який, пустуючи, піднявся надто високо в небо, за що й розплатився власним життям, згадався Вороному за очевидною аналогією, адже і Мацієвича так само полонили краса й зухвальство польоту, можливість кинути виклик земному тяжінню... Подібні поетичні мотиви звучать і у творі “Авіатор” Олександра Блока — свідка трагічної загибелі Левка Мацієвича.

Був Левко Макарович людиною із загостреною національною самосвідомістю, “щирим українцем”, який добре знав, що крапля камінь точить. Ідея державної самостійності України стала для нього внутрішнім переконанням значно раніше, ніж для багатьох тодішніх українських соціал-демократів.

Політична діяльність Мацієвича заслуговує на спеціальне дослідження. Ісаак Мазепа, який і сам був помітним діячем національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., писав у своїх спогадах, що в петербурзькій українській громаді, зокрема в її соціал-демократичному сегменті, у часи першої російської революції та після неї Мацієвич був “найяскравішою постаттю”. “Я вперше бачив людину з визначним урядовим становищем (він саме тоді робив блискучу урядову кар’єру як морський інженер), що не вагався брати участь в нелегальних революційних організаціях, дуже щедро допомагаючи їм в той же час матеріально,— згадував І. Мазепа.— Коли б не його передчасна смерть, ... він напевно відіграв би в нашій визвольній боротьбі немалу роль. Завжди урівноважений і спокійний, пройнятий глибокою вірою в українську справу, він навіть в колах своїх політичних противників користався загальною пошаною”¹².

Безперечно, авторитет і популярність Левка Макаровича в Росії та за її межами були великим надбанням українства. Не станься трагедії на Комендантському полі, яка обірвала життя 33-літнього Мацієвича,— бути б йому серед творців Української Народної Республіки! Якраз те українське коло, в якому він був своєю людиною, висунуло провідників політичного і культурного відродження нації.

1903 р., коли в Полтаві відкривали пам’ятник Івану Котляревському, Левко Мацієвич сфотографувався разом із великим гуртом учасників свята, покликаного продемонструвати наростаючу силу українства. Ось він на світліні: середнього зросту, рудоволосий капітан, із зосередженим вольовим поглядом. Поруч — Микола Міхновський, Михайло Старицький, Євген Чикаленко, Микола Аркас, Сергій Єфремов, Олена Пчілка, Михайло Коцюбинський, Леся Українка... Власне, ті кілька десятків людей, чиї плечі і втримали на собі важезну УКРАЇНСЬКУ ДОЛЮ.

Примітки

1. Коллард Ю. Спогади юнацьких днів: 1897–1906. Українська Студентська громада в Харкові і Революційна Українська партія (РУП).— 1972. Тут і далі спогади Ю. Колларда цитуються за цим виданням.
2. Див.: Кузик Б., Білошанка В. Олександрівка. Погляд крізь віки.— К., 2001.
3. Тулуб О. Златопіль // Єлисавет.— 1992.— Вип. 3.— 10 червня.
4. Сборник памяти Л. М. Мацеевича.— С.-Петербург, 1912.— С. 16–17.

5. Див. про це детальніше: *Панченко В.* Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості.— К., 2004.— С. 87–94.
 6. *Рудько В.* Із когорти перших. Пам'яті Левка Мацієвича // Шлях перемоги, 1993.— 4 грудня.
 7. Див.: Листи до Михайла Коцюбинського.— Т. 3.— Ніжин, 2002.
 8. Сборник памяти Л. М. Мацевича.— С.-Петербург, 1912.— С. 32.
 9. Цит. за: *Рудько В.* Із когорти перших.
 10. Сборник памяти Л. М. Мацевича.— С. 34.
 11. *Морозов Н.* Памяти авиатора Л. М. Мацевича // Сборник памяти Л. М. Мацевича.
 12. *Мазепа Ісаак.* Україна в огні й бурі революції 1917–1921.— К., 2003.— С. 493.
-

До видання включено копії документів з фондів Державного архіву Кіровоградської області, Державного архіву Харківської області, Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. М. Коцюбинського, Олександрівського районного краєзнавчого музею та його філії — кімнати-музею Л. Мацієвича, музею історії Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, світлини Анатолія Бабича, Василя Білошапки, Леоніда Брайка, Володимира Панченка, Віктора Петракова.

Микола Вороний

ІКАР

*Світлій пам'яті Левка Мацієвича,
першого українського літуна*

*Icare — dixit — ubi es?
Que te regione requiram.
Ovidius¹*

О Ікаре нещасливий!
О Дедалів славний сину,
Я мов бачу в цю хвилину
Вид і погляд твій звабливий!

Світлий образе, блискучий!
Ти стоїш переді мною
Гордий силою міцною
І одвагою могутий.

Не спинила тебе рада
Батька любого старого...
В сійві сонця золотого —
Там була твоя принада!

З давніх літ вона манила,
І зробилась ідеалом,
І юнацьким чистим палом
Тобі душу охопила.

Світло сонця чарівливе,
Джерело життя земного!
Світло сонця золотого —
І ласкаве, і пестливе!

В нім знадна могутча сила.
І для нього ти покинув
Землю, батька і полинув,
Як почув у себе крила.

Не лякався ти Міноса.
Ти шугав собі в просторі
І не знав, що в темнім морі
Знайдеш смерть коло Самоса.

Віск розтанув... і, безкрилий,
Впав ти, хлопче необачний!
Та за вчинок свій безлячний
Став душі моїй ти милий.

Бо на крилах мрій щасливих
Я до сонця теж літаю
І на землю теж спадаю
З високостей чарівливих.

Але тим я не журюся
Бо кохаю сонце красне,
Бо кохаю світло ясне,
Ним живу, йому молюся!

І коли мене покине
При кінці живуща сила —
Вільний дух мій вийде з тіла
І до сонця знов полине.

В сійві ясного проміння
Він потоне і посполу
З ним спадатиме додолу —
На земні всі сотворіння.

¹ Ікаре, в якій околиці маю тебе шукати? — сказав. — Де ти є? *Овідій (латин.)*

Александр Блок

АВИАТОР

Летун отпущен на свободу.
Качнув две лопасти свои,
Как чудище морское в воду,
Скользнул в воздушные струи.

Его винты поют, как струны...
Смотри: недрогнувший пилот
К слепому солнцу над трибуной
Стремит свой винтовой полет...

Уж в вышине недостижимой
Сияет двигателя медь...
Там, еле слышный и незримый,
Пропеллер продолжает петь...

Потом — напрасно ищет око:
На небе не найдешь следа:
В бинокле, вскинутом высоко,
Лишь воздух — ясный, как вода...

А здесь, в колеблющемся зное,
В курящейся над лугом мгле,
Ангары, люди, все земное —
Как бы придавлено к земле...

Но снова в золотом тумане
Как будто неземной аккорд...
Он близок, миг рукоплесканий
И жалкий мировой рекорд!

Все ниже спуск винтообразный,
Все круче лопастей извив,
И вдруг... нелепый, безобразный
В однообразьи перерыв...

И зверь с умолкшими винтами
Повис пугающим углом...
Ищи отцветшими глазами
Опоры в воздухе... пустом!

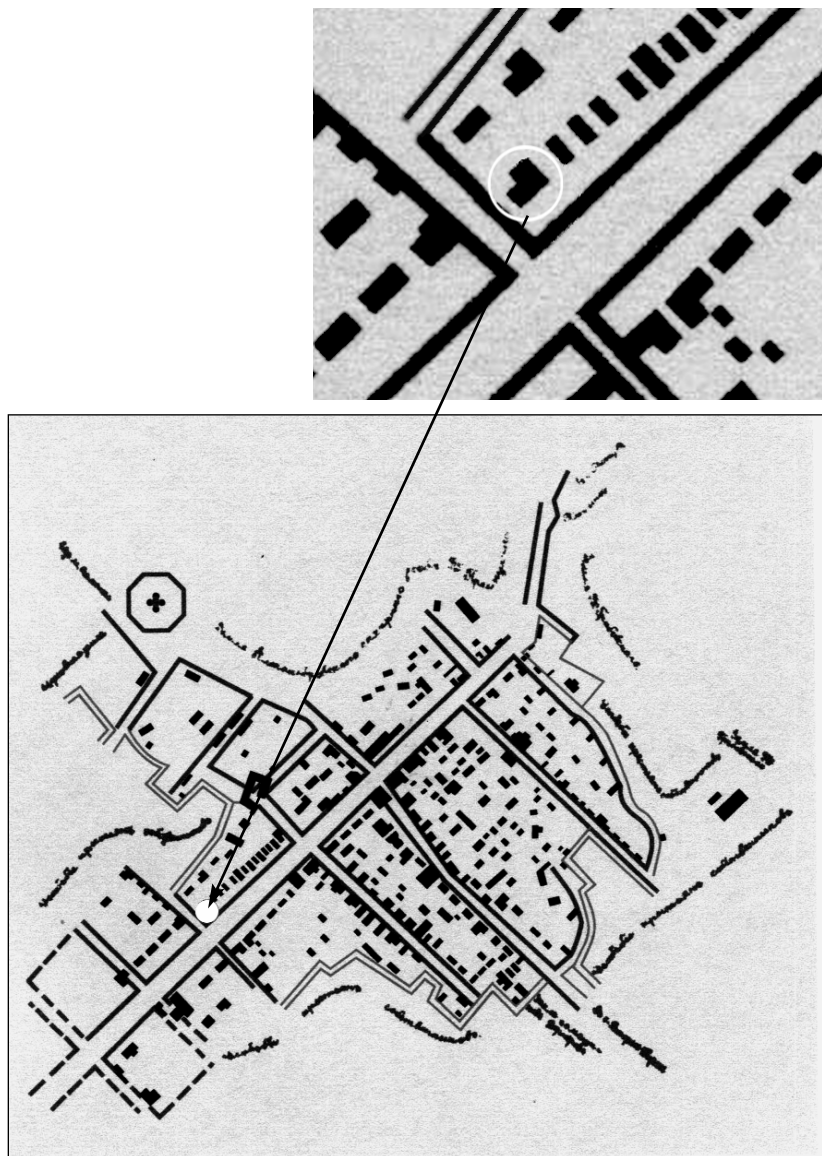
Уж поздно: на траве равнины
Крыла измятая дуга...
В сплетеньи проволок машины
Рука — мертвее рычага...

Зачем ты в небе был, отважный,
В свой первый и последний раз?
Чтоб львице светской и продажной
Поднять к тебе фиалки глаз?

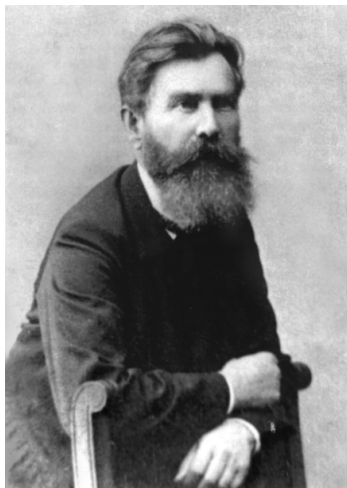
Или восторг самозабвенья
Губительный изведаль ты,
Безумно возалкал паденья
И сам остановил винты?

Иль отравил твой мозг несчастный
Грядущих войн ужасный вид:
Ночной летун, во мгле ненастной
Земле несущий динамит?

1910 — январь 1912

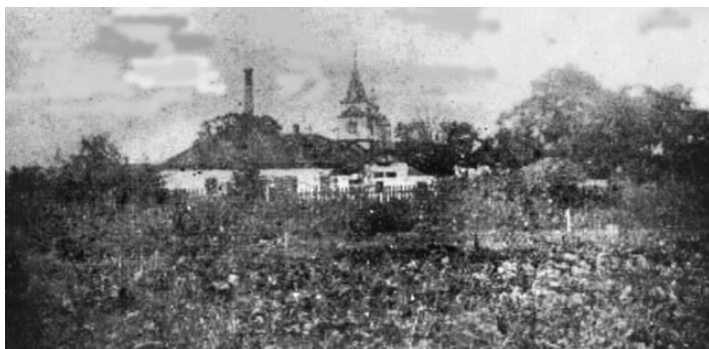
План-карта містечка Олександрівки. 1888 р.
Колом позначено місце, де розташований будинок Мацієвичів

Бухгалтер Олександрівської цукроварні
Макар Дмитрович Мацієвич —
батько Левка Макаровича Мацієвича
(фото з фондів Олександрівського районного
краєзнавчого музею)

Метрической книги на 1876 годъ.				Часть первая о родившихся.			№ /	
Семейное имя	Имя отца	Имя матери	Имя рождаемаго	Знамя, имя, отчество и фамилия законнаго священника.	Въ какомъ мѣстѣ и въ какомъ домѣ	Въ какомъ числѣ и въ какомъ мѣсяцѣ	Въ какомъ числѣ и въ какомъ мѣсяцѣ	Въ какомъ числѣ и въ какомъ мѣсяцѣ
Макарьевъ	Дмитрій	Анастасія	Левъ	Въспомогательный священникъ Макарьевъ	Въспомогательный священникъ Макарьевъ	Въспомогательный священникъ Макарьевъ	Въспомогательный священникъ Макарьевъ	Въспомогательный священникъ Макарьевъ

Запис про народження Л. М. Мацієвича у метричній книзі
Свято-Успенської церкви містечка Олександрівки
(Державний архів Кіровоградської області.— Ф. 579.— Оп. 1.— Спр. 34.— Арк. 249 зв., 250)

Містечко Олександрівка. Кінець XIX — початок XX ст.
(фото з фондів Олександрівського районного краєзнавчого музею)

34

Въ вѣнчѣной меморіальной книгѣ, хранящейся въ Императорскомъ
памят. архивѣ Александровскій вѣнчанскій церковь въ первой
половинѣ 18 вѣка. Юрисконсульта Іоанна Станкевича со-
ставленъ записанный такъ: Имята вѣнчанскихъ священнослужителей
въ вѣнчѣной церковь въ первой половинѣ 18 вѣка. Крестовъ
Іоаннъ. Родился онъ въ вѣнчанской мѣстечкѣ. Макарій
Патриархъ славянскій и его законная жена Матрона
Борисовна. Маъ прѣдвѣдѣльникомъ вѣнчанскій. Восприимство
и снѣжи: Маріанна Павловна, урожд. снѣж. Вуколичъ снѣж-
ничъ въ раннѣмъ вѣдѣнскій. Подписчикъ и отставной капитанъ
вѣнчанскій. Миколай Павловъ Гавъ Гавриловъ. Миколай Павловъ
Гавриловъ снѣжничъ. Василій Павловичъ Павловъ снѣжничъ.
Николай Павловичъ Павловъ снѣжничъ. Василій Павловичъ Павловъ
и Павличъ снѣжничъ. Павличъ снѣжничъ. Павличъ снѣжничъ.
1818 года снѣж. Павличъ снѣжничъ.

М. Александровка (Коллежский)
Василий Васильевич

23

Л. Мацієвич — гімназист
Київської третьої гімназії

Будинок у Києві
на Контрактовій площі,
в якому розміщувалася
третьа чоловіча гімназія,
яку закінчив Л. Мацієвич.

Сучасне фото

Атестат зрілості
Л. М. Мацієвича. 1895 р.
(ДАХО.— Ф. 770.— Оп. 2.—
О. з. 1281.— Арк. 15)

15

АТТЕСТАТЪ ЗРѢЛОСТИ.

Дано сего Магдебургу Леву
гражданскому _____ в рождество 14 января
1877 года в г. Львовѣ Александрѣ Александрѣ
Полковника _____ _____

в Кіевской Духовной семинаріи
и прошедшему _____ в VIII классъ, въ томъ,
что при семъ на основании наблюдений за все время обучения его въ
Кіевской Духовной семинаріи, сообщенія ему были даны _____
исправности въ изученіи и приложеніи уроковъ, а также въ исполненіи
нормальныхъ работъ _____ _____, приложеніи
всѣхъ _____ и логическимъ _____
всѣхъ _____ _____

въ томъ, что онъ сподруженъ къ продолженію наукъ:

Наимено предметъ.	Оцѣна, поставленная на экзамене (отъ 1 до 5)	Оцѣна, поставленная на экзамене (отъ 1 до 5)
Вѣдѣніи Божіи	отлично 5	отлично 5
Русскій языкъ съ грамматическими и стилистическими	хорошо 4	хорошо 4
Латинскій языкъ	хорошо 4	хорошо 4
Греческій языкъ	хорошо 4	хорошо 4
Математика	отлично 5	отлично 5
Математическая географія	хорошо 4	хорошо 4
Физика	хорошо 4	хорошо 4
Исторія	хорошо 4	хорошо 4
Географія	отлично 5	отлично 5
Французскій языкъ	хорошо 4	хорошо 4
Нѣмецкій языкъ	хорошо 4	хорошо 4

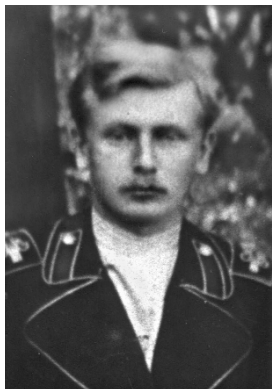
Дир. К. В. Родоманъ

5

Всущественный приговоръ

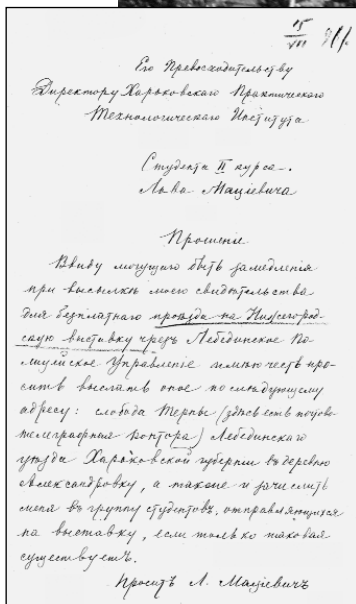
443.

(ДАХО.— Ф. 770.— Он. 2.— О. з. 1281.— Арк. 5)

Л. М. Мацієвич — студент
Харківського технологічного
інституту. 1899 р.

(фото з фондів Олександрівського
районного краєзнавчого музею)

Головний корпус Харківського
технологічного інституту,
в якому навчався Л. М. Мацієвич.
Поштова листівка кінця XIX — початку XX ст.

Прохання до директора Харківського
технологічного інституту,
написане Л. М. Мацієвичем.
(ДАХО.— Ф. 770.— Оп. 2.— О. з. 1281.— Арк. 11)

Л. М. Мацієвич — студент
Харківського технологічного
інституту. 1900 р.

Учасники самодіяльного театру під керівництвом Г. Хоткевича
(лежить з бандурою). Зліва — А. Коваленко, в центрі — сестри Мацієвича,
справа — Л. Мацієвич. 1901 р.

*(фото з фондів музею історії Національного технічного університету
“Харківський політехнічний інститут”)*

13

Дано отъ Харьковскаго Технологическаго Института Императора
Александра III бывшему студенту Мочибову Аву
всему списанию, правоимовнаго вспомо-
жываюу, родившимуся 1го Января
1877 года въ томъ, что онъ, на основаніи
Аттестата зрѣлости обѣ окончаніи
3^{ей} Киевской гимназіи въ 1895 году, поступи-
лъ по конкурсу на первый курсъ Ин-
ститута въ Августѣ 1895 года и вы-
былъ изъ числа студентовъ этого курса,
мѣсяческаго аттестованъ 30го Апрѣля
1901го года

А так как мать, Маузиёвич, полного курса
учения в Технологическом Институте не окончила, то права,
ВЫСОЧАЙШЕ дарованные окончившим в оном курс, на
него не распространяются. При вступлении в гражданскую службу
и при отбывании воинской повинности Маузиёвич
пользуется правами окончившего курс среднего учебного заведения.

Харьков, 1901 года Мая 3 дня.

Директоръ Института

Репорт поліцмейстера
Севастопольського
градоначальника
про прибуття
Л. М. Мацієвича
у Севастополь.
Березень 1901 р.

(ДАО.— Ф. 770.— Оп. 2.—
О. з. 1281.— Арк. 23)

Свідоцтво про відрахування
Л. М. Мацієвича
з п'ятого курсу Харківського
технологічного інституту.

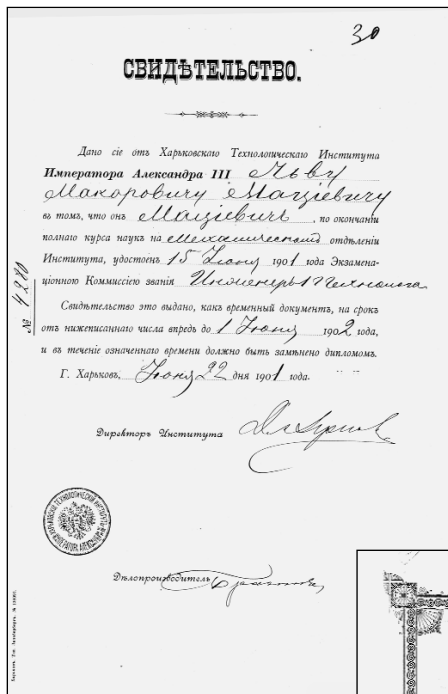
1901 p.
(ДАХО.— Ф. 770.— Он. 2.—
О. 3. 1281.— Арк. 13)

ПОЛІЦІЙМЕЙСТЕРЪ
СЕВАСТОПОЛЬСКОГО
РАДОНАЧАЛЬСТВА

Ваше 27 ЮН 1904 г.

г. Севастополе.

[illegible]

Тимчасове свідоцтво
 про закінчення
 Л. М. Мацѣвичем
 Харківського технологічного
 інституту. 1901 р.
 (ДАХО.— Ф. 770.— Оп. 2.—
 О. з. 1281.— Арк. 31)

Диплом про закінчення
 Л. М. Мацѣвичем
 Харківського
 технологічного інституту.
 1902 р.
 (ДАХО.— Ф. 770.— Оп. 2.—
 О. з. 1281.— Арк. 27)

Вітаю Вас добродію! 832. 3. IV. 04.
 Оце зараз почав 3:4 моєї сл. Конда-
 роки. Приймаю у себе морже 2 годин.
 Як ви ~~можете~~ треба буде ще, то пишимо
 мені - з гаслом, щоб додали, що на 2 години
 на днях із виїздом з Сев. до себе на село і у
 Сев. Моя адреса до 25^{ти} св. м.і: Ст. Свердлов-
 ська (быв. Красная армия) Бывш. Сув.-грод.
 Березовський м.і - мені
 Кіровоградський м.і в армію на Севастополе.
 Можливо одержати. Б.д.м. "Віс" свого імені.
 Мій Кіровоградський м.і, де я буду місяць 1/2 місяць.
 Сев. Морська Академія з коном і. Кіровоград
 м.і у Кіровоградському м.і

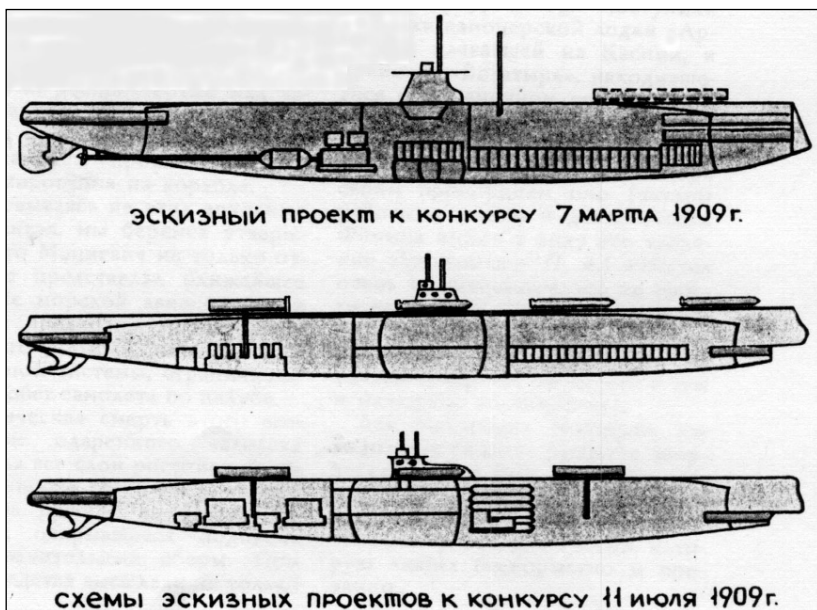
Одна з поштових листівок, відправлена Л. М. Мацієвичем
 письменнику Михайлові Коцюбинському із Севастополя у Чернігів. 1904 р.
 (Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник М. Коцюбинського.— А-2030)

Учасники відкриття пам'ятника Івану Котляревському в Полтаві 20–31 серпня 1903 року: Віталій Боровик (8), Мирон Кордуба (9), Іван Луценко (10), Аркадій Верзилів (11), невідомий (12), Олександр Пилькєвич (13), Лев Лопатинський (14), Володимир Леонтович (15), Микола Аркас (16), Віра Кошубинська (25), Григорій Ротмистров (24), Захар Краковецький (26), Віра Ворона-Вербицька (28), Михайло Мороз (29), Кирило Студинський (41), Леся Українка (42), Василь Стефаник (43), Лесь Кульчицький (45), Володислав Козиненко (58), Гнат Хоткевич (59), Михайло Кошубинський (60), Євген Левицький (61), Володимир Самійленко (62), Петро Розов (63), Василь Цимбал (1), Сергій Єфремов (2), Василь Кошовий (3), Микола Коханівський (4), Іван Демченко (5), Іван Липа (6), Іван Стещенко (7), Аркадій Слатов (17), Микола Левитський (18), Степан Ерастов (19), невідомий (20), Христина Алчевська (21), Василь Кравченко (22), Леонід Жебуньов (23), Микола Дмитріїв (34), Микола Федоровський (37), Ганна Барвінок (38), Юліан Романчук (39), Олена Пчілка (40), Ярослав Грушкевич (51), Володимир Розторгуєв (52), Григорій Коваленко (53), Настя Розторгуєва-Шевернівна (54), Оксана Стещенко-Старицька (55), Катря Сулимовська (56), Надія Кибальчич (57), Мартин Корчинський (67), Василь Сімович (68), Сергій Шеремет (30), Микола Сахарів (31), Олександра Яновська-Коханівська (32), Олександр Осмяловський (33), Михайло Старицький (36), Євген Чикаленко (47), Микола Міхновський (48), **Левко Маїсевич (49)**, Северин Паньківський (50), Іван Сокальський (Калістрат) (64), Ілля Шраг (65), Андрій Шелухін (66)

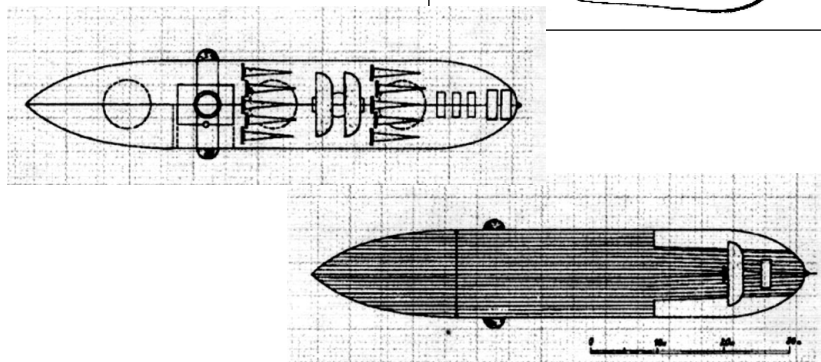

Л. М. Мацієвич під час відрядження до Німеччини, де він спостерігав за будівництвом підводних човнів на заводах Круппа. 1907 р., м. Кіль
(фотокопія з фондів Олександрівського районного краєзнавчого музею)

Схеми ескізнних проєктів підводних човнів, розроблених Л. М. Мацієвичем і поданих ним на конкурсі. 1909 р.

Л. М. Мацієвич. 1909 р.

Схематичне креслення проекту Л. М. Мацієвича для перебудови старого панцирника “Адмірал Лазарєв” тоннажністю близько 4000 т під літаконосій (авіаносець). Горішня палуба (розміром 76,5 x 15 м), вільна від надбудов, призначалася для злету й сідання літаків. Пости керування й димарі розносилися по бортах. Долішня палуба мала використовуватись як ангар.

Літаки з неї пропонувалося підіймати двома ліфтами. Літаконосій був розрахований на 10 літаків

Л. М. Мацієвич на літаку
“Фарман-4” під час навчання
в авіашколі Анрі Фармана.
1910 р., Франція

Л. М. Мацієвич
з відомим російським атлетом
І. М. Заїкіним.
1910 р., Франція

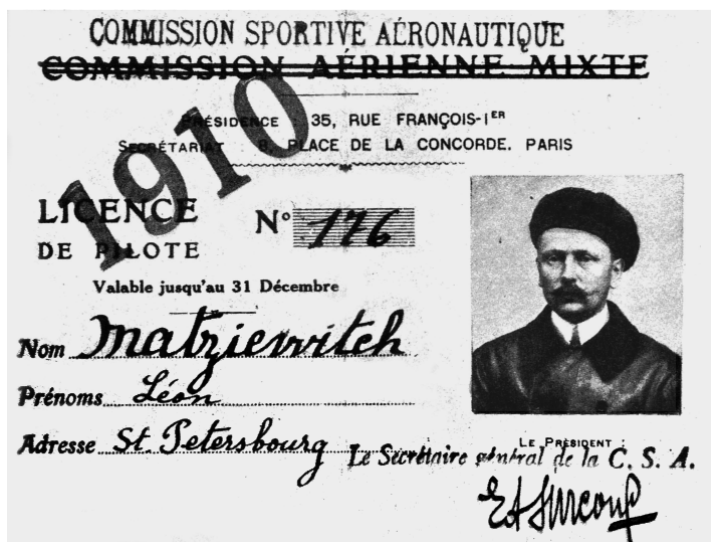
Л. М. Мацієвич зі своєю
дружиною Олександрою
(Пожидаєвою) перед польотом
у Мурмелон, Франція. 1910 р.

Пілоти Лев Макарович Мацієвич
(справа), Сергій Олексійович
Ульянін (зліва), Михайло
Никифорович Єфімов (у центрі)
на літаку “Фарман-4”.
1910 р., м. Мурмелон, Франція

Посвідчення про присвоєння звання пілота-авіатора
Левкові Мацієвичу, видане 9 серпня 1910 року
у Французькому аероклубі

Ліцензія пілота Левка Мацієвича, видана у серпні 1910 р.
Комісією спортивної аеронавтики у Франції

Одні з перших вітчизняних льотчиків
Левко Макарович Мацієвич (справа)
та Михайло Никифорович Єфімов.
Вересень 1910 р., Санкт-Петербург
(фотокопія з фондів Олександрівського
районного краєзнавчого музею)

Автограф Л. М. Мацієвича.

(Нап. частного письма).

Владу того ти повинен їм
построїти аеропланів на зов-
дах наших країн Моріж
доєш ми вважати краще
чи для, чи ми вваж
саме поперку при вважувати
таки моректи аеропланів і
красивості судав для них,
і самі краще вваж не
откажеться в Вашем суднах,
але на вважувати ми тільки
зробити ~~в~~ в невідомості
робають над вважати краще
аеропланів к морскому для.

Л. Мацієвич

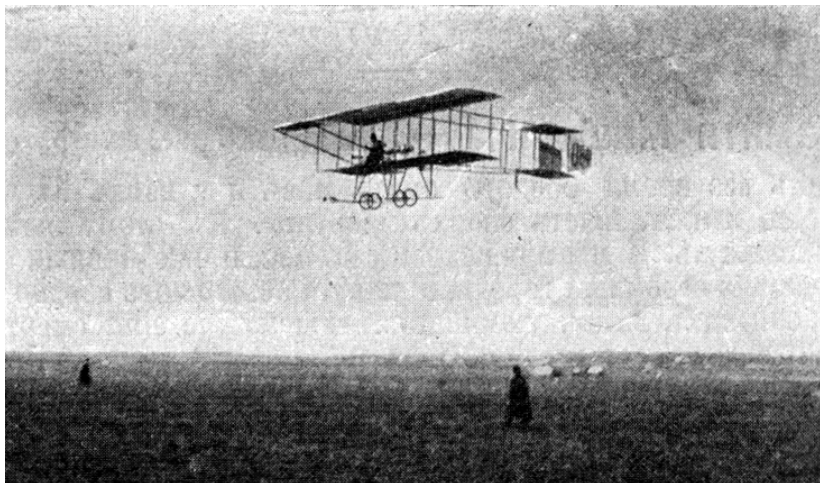
Автограф
Л. М. Мацієвича

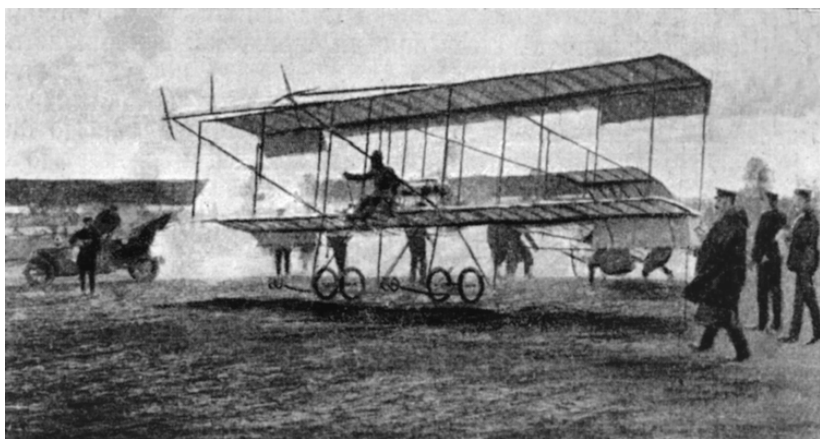
Зліва направо: Левко Мацієвич, великий князь Дмитрій Павлович, полковник Макутін, ад'ютант великого князя під час авіаційних днів у Санкт-Петербурзі. 1910 р.

Група авіаторів і глядачів під час 1-го Всеросійського свята повітроплавання. Третій зліва — Л. М. Мацієвич. 1910 р.

Політ Л. М. Мацієвича на літаку “Фарман” над Комендантським полем.
1910 р.

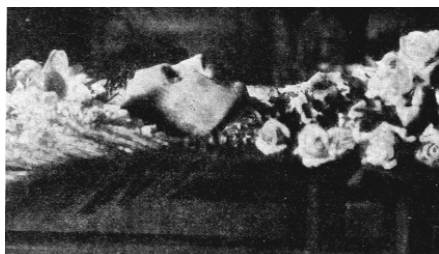
Останній старт Л. М. Мацієвича. 1910 р.

Карта Комендантського поля з позначенням місця загибелі
Л. М. Мацієвича

Біля уламків літака
Л. М. Мацієвича

Л. М. Мацієвич у труні
в Адміралтейському соборі
Святого Спиридона

Похорон Л. М. Мацієвича
28 вересня 1910 року (за ст. ст.),
Санкт-Петербург

Тимчасова могила Л. М. Мацієвича
на кладовищі Олександрівської лаври.
Вересень 1910 р., Санкт-Петербург.
Фотокопія з журналу "Нива", № 41 за 1910 р.

Поштові листівки, випущені в пам'ять про загибель Л. М. Мацевича.
1910 р.

ПРЕСВИДІТЕЛСТВО
ВНУТРЕННІХ ДѢЛЪ.
Харьковскому Губернатору.

ДЕПАРТАМЕНТЪ
ОБЩИХЪ ДѢЛЪ.
Отдѣленіе VI.
Столъ 1.

8 Сентября 1912
2.313

Вслѣдствіе представленія отъ 20 февраля
сего года за № 3594 по ходатайству бюро аэро-
секціи технического студенческаго общества
при Харьковскомъ Технологическомъ Институтѣ
ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА III о присвоеніи ей на-
именованія: «Аэро-секція имени капитана Маце-
вича» уведомили Ваше Превосходительство, что
съ моей стороны не встрѣчается препятствій к
удовлетворенію приведеннаго ходатайства въ
установленномъ порядкѣ.

За Министра Внутреннихъ Дѣлъ,
Товарищъ Министра, въ д. Гофмейстера

За Директора, Вице-Директора

Дозвіл Міністерства внутрішніх справ
про надання аеросекції Харківського
технологічного інституту імені капітана
Мацевича. 1912 р.

(ДАХО.— Ф. 3.— Оп. 285.— О. з. 244.— Арк. 15)

СБОРНИКЪ
ПАМЯТИ
Л. М. МАЦЕВИЧА.
(1 Января 1877 г. — 24 Сентября 1910 г.)

ПОГРАФИЧЕСКІЕ ОЧЕРКИ, ВОСПОМИНАНІЯ, ГАЗЕТНЫЕ СТАТІИ,
УПАДЪКАМИ И Т. Д.

С. ПЕТЕРБУРГЪ.
1912.

Збірка пам'яті
Л. М. Мацевича, випущена
в Санкт-Петербурзі
1912 р., яка містить
біографічний нарис,
спогади, газетні статті,
телеграми

Л. М. Мацієвича поховано на Нікольському кладовищі Свято-Троїцької Олександрівської лаври. Його могила входить до Переліку об'єктів історичної і культурної спадщини федерального (загальноросійського) значення (затверджено постановою Уряду Російської Федерації від 10 липня 2001 року, № 527)

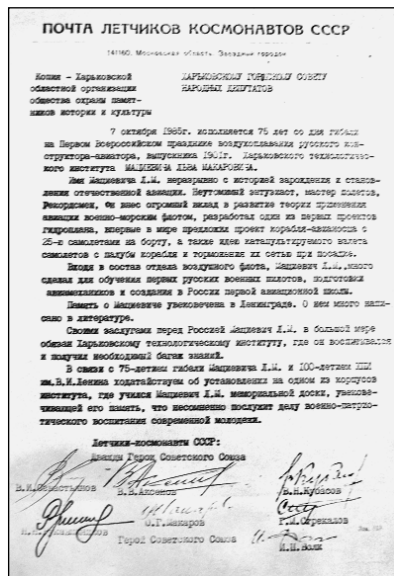
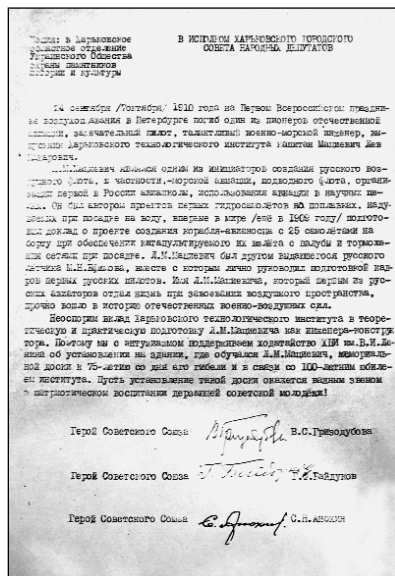

Сучасні карти Санкт-Петербурга,
з позначенням місця загибелі
Л. М. Мацієвича

На місці загибелі Л. М. Мацієвича нині — площа Льва Мацієвича,
вулиця Аеродромна, там встановлено гранітний пам'ятний знак

Меморіальна дошка
про навчання Л. М. Мацієвича
в Харківському інженерному
інституті (нині — Національний
технічний університет
“Харківський політехнічний
інститут”), встановлена
на головному аудиторному корпусі
в травні 1987 р.

Меморіальну дошку Л. М. Мацієвичу в Харкові дозволили відкрити тільки після клопотання відомих льотчиків і космонавтів

Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”.
Корпус, де навчався Л. М. Мацієвич. *Сучасне фото*

Окрема експозиція, присвячена Л. М. Мацієвичу, в музеї Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”

Селище міського типу Олександрівка Кіровоградської області.
Будинок, у якому народився Л. М. Мацієвич

Відкриття меморіальної дошки на честь Л. М. Мацієвича.
6 вересня 1997 року

Гості та організатори відкриття меморіальної дошки Л. М. Мацієвичу в містечку Олександрівка. 6 вересня 1997 року

Відкриття кімнати-музею Л. М. Мацієвича в містечку Олександрівка. 7 жовтня 2003 року

Відкриття пам'ятної дошки Л. М. Мацієвичу. 7 жовтня 2003 року

Експозиція кімнати-музею Л. М. Мацієвича

Л. М. Матієвич
(1877-1910)
один з перших вітчизняних
пілотів

Пишіть індекс підприємства зв'язку місця призначення

Куди _____

Кому _____

індекс підприємства зв'язку	і адреса відправника
-----------------------------	----------------------

Адреса відправника, індекс

.....
.....
.....
.....

Адреса одержувача, індекс

.....
.....
.....
.....

.....

Поштові конверти, що увічнюють пам'ять про Л. М. Матієвича,
випущені в Україні в 1997 та 2006 рр.
за ініціативою олександрівських краєзнавців

Науково-популярне видання

ПАНЧЕНКО
Володимир Євгенович
Небо Левка Мацієвича
Нарис

Упорядник ілюстрацій
В. В. Білошанка

Редактор *С. В. Цушко*

Художнє оформлення *Л. В. Міщук*

Технічний редактор *Т. М. Мацянура*

Коректор *Н. О. Дорожкіна*

Комп'ютерне верстання *О. Є. Кочубей*

Палітурні роботи виконали:
Я. П. Намака, Т. Ю. Замішайло

Підписано до друку 25.11.2009 р. Формат 60 x 84^{1/16}.
Гарнітура TimeET. Папір офсетний № 1. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 3,02. Обл.-вид. арк. 2,52.
Наклад 1000 пр. Зам. 09-53.

Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ.
Адреса видавництва та друкарні:
04071, Київ-71, вул. Межигірська, 7/16 д.
Тел. (044) 425-12-75, 425-04-96.
E-mail: mail@pulsary.com.ua <http://www.pulsary.com.ua>

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції,
серія ДК № 585 від 5.09.2001 р.

Панченко, В.

П16 Небо Левка Мацієвича : нарис / Володимир Панченко ;
упоряд. ілюстр. В. В. Білошапка.— К. : Унів. вид-во
ПУЛЬСАРИ, 2009.— 52 с. : іл.

ISBN 978-966-2171-58-7.

Левко Макарович Мацієвич (1877–1910) — талановитий конструктор морських кораблів, авіатор та громадський діяч, який прожив коротке, але яскраве, насичене життя. З ідеологічних мотивів ім'я Л. Мацієвича тривалий час замовчувалось, у т. ч. й на його батьківщині, у містечку Олександрівка на Кіровоградщині. І цей нарис — одна з перших спроб повернути з історичного забуття ім'я славного сина України.

ББК 39г(4УКР)

ISBN978-966-2171-58-7

9 789662 171587